

Kohtuasi C-19/92

[...]

EUROOPA KOHTU OTSUS

31. märts 1993*

[...]

Magistrikraadi kasutamine – Liikmesriigi õigusaktid, mis nõuavad luba teises liikmesriigis antud akadeemilise kraadi kasutamiseks

Kohtuasjas C-19/92,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Verwaltungsgericht Stuttgart (Saksamaa Liitvabariik) esitatud taotlus, millega soovitakse nimetatud kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

Dieter Kraus

ja

Baden-Württembergi liidumaa,

eelotsust EMÜ asutamislepingu artikli 48 või teiste ühenduse õiguse asjakohaste sätete tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president O. Due, kodade esimehed C. N. Kakouris, M. Zuleeg ja J. L. Murray, kohtunikud G. F. Mancini, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse ja M. Díez de Velasco,

kohtujurist: W. Van Gerven,

kohtusekretär: H. A. Rühl,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– Baden-Württembergi liidumaa, Baden-Württembergi liidumaa teadus- ja kunstiministeeriumi *Regierungsdirektor* M. E. Schoembs,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: peaõigusnõunik H. Étienne ja õigusnõunik E. Lasnet,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

arvestades kohtuistungil ettekannet,

kuulanud ära 20. novembri 1992. aastal kohtuistungil hr Dieter Krausi, kes esindab iseennast; Baden-Württembergi liidumaa; Ühendkuningriigi, esindaja: prl S. Cochrane, Treasury Solicitor's Department, keda abistas Inglismaa ja Walesi advokatuuri liige hr R. Plender QC; ja komisjoni suulised märkused,

kuulanud 13. jaanuari 1993. aasta kohtuistungil ära kohtujuristi arvamuse,

on teinud järgmise

otsuse

1. 19. detsembri 1991. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 24. jaanuaril 1992, esitas Saksamaa Liitvabariigis asuv Verwaltungsgericht Stuttgart (Stuttgardi halduskohus) EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel eelotsuse küsimuse EMÜ asutamislepingu artikli 48 tõlgendamise kohta eesmärgiga teha kindlaks, kas ühenduse õigusega on kooskõlas liikmesriigi õigusakt, millega nõutakse mõnes teises liikmesriigis oma kodanikule antud magistrikraadi kasutamiseks oma territooriumil eelneva loa olemasolu.

2. Antud küsimus tõstatati Saksamaa kodaniku hr Dieter Krausi ja Baden-Württembergi liidumaa, mida esindas teadus- ja kunstiministeerium, vahelise menetluse käigus, mis käsitles ministeeriumi keeldumist aktsepteerida seda, et hr Krausile Ühendkuningriigis antud magistrikraadi kasutamise suhtes ei kehti Saksamaa õigusaktidega kehtestatud eelneva loa olemasolu käsitlevad eeskirjad.

3. Euroopa Kohtu käes olevatest dokumentidest ilmneb, et Saksamaa 7. juuni 1939. aasta seadus, mis käsitleb akadeemiliste kraadide kasutamist (Reichsgesetzblatt 1939 I, lk 985), näeb ette, et Saksamaa kõrgkoolide väljastatud akadeemilist diplomit omavad isikud võivad kasutada neid kraade Saksamaa territooriumil ilma selleks eriluba omamata.

4. Seevastu Saksamaa kodanikud, kes on saanud akadeemilise kraadi mõnes välisriigi kõrgkoolis, peavad selleks, et kasutada seda kraadi Saksamaa Liitvabariigis, taotlema selleks loa vastava liidumaa pädevast ministeeriumist. Individuaalse loa nõue kehtib ka mittekodanike suhtes, sealhulgas ühenduse kodanike suhtes, v.a isikud, kes viibivad Saksamaa Liitvabariigis kas ametiülesannete tõttu või mitteametialasel eesmärgil ajutiselt ajavahemiku vältel, mis ei ületa kolme kuud. Nendel juhtudel piisab sellest, kui nendel isikutel on luba kasutada oma akadeemilisi kraade oma päritoluriigi õigusaktide alusel.

5. Kõnealuse loa võib anda üldise loa vormis teatavate välisriikide kõrgkoolide väljastatud akadeemilistele kraadidele. Selles küsimuses pädevust omavad Saksamaa liidumaad on siiski seda võimalust kasutanud üksnes Prantsusmaa ja Hollandi kõrgkoolide väljastatud akadeemiliste kraadide puhul.

6. Akadeemilise kraadi kasutamiseks Saksamaa Liitvabariigis tuleb loa taotlus esitada spetsiaalsel vormil ning sellele tuleb lisada mitmed dokumendid. Baden-Württembergi liidumaa puhul peab taotleja maksma ka 130 Saksa marga suuruse halduslõivu.

7. Saksamaa kriminaalkoodeksi kohaselt on välisriigis väljastatud akadeemilise kraadi kasutamine ilma loata õigusrikkumine, mille eest on ette nähtud kuni ühe aasta pikkune vabadusekaotus või rahatrahv.

8. Hr Kraus õppis õigusteadust Saksamaa Liitvabariigis ja sooritas 1986. aastal esimese riikliku eksami õigusteaduses. 1988. aastal omandas ta pärast magistriõpet Edinburghi Ülikoolis (Ühendkuningriigis) õigusteaduste magistri kraadi (Master of Laws (LL.M)). Pärast lühiajalist töötamist assistendina Tübingeni Ülikoolis (Saksamaa Liitvabariik), läbis ta Baden-Württembergi liidumaal mitu erinevat koolituskursust eesmärgiga sooritada teine riiklik eksam õigusteaduses.

9. 1989. aastal saatis hr Kraus koopia oma Edinburghi Ülikoolist saadud magistrikraadi tõendavast dokumendist Baden-Württembergi liidumaa teadus- ja kunstiministeeriumile, paludes kinnitust sellele, et pärast seda sammu ei saa miski takistada tal seda kraadi Saksamaa Liitvabariigis kasutada.

10. Ministeerium vastas, et tema taotlust on võimalik aktsepteerida ainult juhul, kui ta esitab ametliku taotluse Saksa õigusaktidega selleks eesmärgiks ettenähtud loa saamiseks, kasutades selleks sobivat vormi ja lisades sellele kõnealuse diplomi tõestatud koopia. Hr Kraus saatis seejärel ministeeriumile tõestatud koopia oma Edinburghi magistridiplomist, kuid keeldus esitamast ametlikku loataotlust kaalutlusel, et sellise loa nõudmine enne teises liikmesriigis väljastatud akadeemilise kraadi kasutamist kujutab endast isikute vaba liikumise takistamist ning diskrimineerimist, mis mõlemad on EMÜ asutamislepinguga keelatud, kuna sellist luba ei nõuta Saksamaa kõrgkoolide väljastatud diplomite kasutamiseks.

11. Seejärel suunas hr Kraus asja Verwaltungsgericht Stuttgartile, mis omakorda esitas Euroopa Kohtule eelotsuse tegemiseks järgmise küsimuse:

„Kas EMÜ asutamislepingu artikliga 48 või mõne teise ühenduse õigusakti sättega, mis võib anda vastuse kõnealuses küsimuses, on vastuolus see, kui Euroopa Ühenduse liikmesriik nõuab oma kodanikelt riikliku loa saamist enne, kui nad saavad tema riigi territooriumil kasutada originaalkujul akadeemilisi kraade, mis on saadud teises liikmesriigis läbitud magistriõpingute käigus, kuid mis ei taga juurdepääsu kutsealale, kuid mis aitavad kaasa selles kutsealal töötamisele, ja kui see liikmesriik ähvardab karistada akadeemilise kraadi kasutamist ilma eelnimetatud loa omamiseta?“

12. Põhikohtuasja asjaoludest täielikuma ülevaate saamiseks viidatakse kohtuistungil ettekandele, Euroopa Kohtu menetlusele ning poolte märkustele, mida nimetatakse või arutatakse edaspidi vaid Euroopa Kohtu põhjenduste esitamiseks vajalikul määral.

13. Kohtule esitatud dokumentidest ilmneb, et liikmesriigi kohtu poolt esitatud küsimuse eesmärk on teha kindlaks, kas asutamislepingu artiklid 48 ja 52 takistavad liikmesriigil keelamast oma kodanikul, kellele on väljastatud magistrikraad mõnes teises liikmesriigis, kasutada seda kraadi oma riigi territooriumil, v.a juhul, kui ta on saanud selleks haldusasutuse loa.

14. Sellele küsimusele vastamiseks on kõigepealt vaja kaaluda, kas ühenduse õigus on sellise olukorra puhul kohaldatav.

15. Olgugi, et asutamislepingus sisalduvaid isikute vaba liikumist käsitlevaid sätteid ei kohaldata olukordade suhtes, mis on puhtalt liikmesriigi siseasi, on Euroopa Kohus juba teinud otsuse, et asutamislepingu artiklit 52 ei või tõlgendada selliselt, et see jätab antud liikmesriigi kodanikud ilma ühenduse õiguses sisalduvast eelisest siis kui, olles seaduslikult elanud teise liikmesriigi territooriumil ja seal omandanud kutsekvalifikatsiooni, mida tunnustatakse ühenduse õiguse alusel, on nad suhetes oma päritoluriigiga samasuguses olukorras, kui kõik teised isikud, kelle puhul kehtivad asutamislepinguga tagatud õigused ja vabadused (vt otsust kohtuasjas 115/78: *Knoors v. Staatssecretaris voor Economische Zaken* (EKL 1979, 399, punkt 24) ja kohtuasjas 61/89: *Bouchoucha* (EKL 1990, I-3551, punkt 13)).

16. Samasugust kaalutlust tuleb järgida ka asutamislepingu artikli 48 puhul. Oma otsuses eelnimetatud *Knoorsi* kohtuasjas (punkt 20) on Euroopa Kohus teinud otsuse, et asutamislepingu artiklitega 48 ja 52 tagatud töötajate liikumisvabadus ja asutamisoigus on ühenduse süsteemi põhiõigused ning need ei oleks täielikult realiseeritud, kui liikmesriikidel oleks võimalik keelduda ühenduse õigusaktide sätetes sisalduvate eeliste kohaldamisest nende kodanike puhul, kes on kasutanud ära ühenduse õiguses sisalduvat eelist omandada kutsekvalifikatsioon mõnes teises liikmesriigis kui see, mille kodanikud nad on.

17. Sama kaalutus kehtib ka siis, kui liikmesriigi kodanik on omandanud mõnes teises liikmesriigis baasharidust ja väljaõpet täiendava ülikoolikraadi, mida ta kavatses rakendada pärast seda, kui ta naaseb oma päritoluriiki.

18. Olgugi, et magistrikraad ei ole ei töötaja ega füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise puhul tavaliselt kutseale juurdepääsu eeltingimuseks, on sellise kraadi omamine isiku jaoks, kellel on õigus seda kasutada, siiski eelis nii sellisele kutsealale juurdepääsu saamiseks kui ka sellel edukalt tegutsemiseks.

19. Järelikult, kui põhikohtuasja teemaks olev ülikoolidiplom tõendab täiendava ametialase kvalifikatsiooni omamist ja kinnitab seeläbi omaniku sobivust mingile konkreetsele ametikohale ning samuti, nagu antud juhul, et ta valdab selle riigi keelt, kus vastav diplom väljastati, parandab selline diplom oma olemusega selle omaniku võimalusi ametikoha saamiseks, võrreldes teiste kandidaatidega, kellel ei ole põhiharidust ja väljaõpet täiendavat kvalifikatsiooni, mis on kõnealuse ametikoha jaoks vajalik.

20. Mõningatel juhtudel võib mõnes teises liikmesriigis omandatud magistrikraad olla isegi eeltingimuseks teatud kutsealadele juurdepääsu saamiseks, kui nende kutsealade puhul on vajalikud sellised eriteadmised nagu need, mida kõnealune diplom tõestab. Sellise juhuga võib olla tegemist magistrikraadiga õigusteadustes, mida nõutakse näiteks juurdepääsuks akadeemilisele karjäärile rahvusvahelise või võrdleva õigusteaduse valdkonnas.

21. Lisaks sellele võib põhikohtuasjas käsitletava diplomi omanik olla eelisolukorras oma ametialases tegevuses seeläbi, et sellist diplomit omades võib ta saada suuremat tasu või kogeda kiiremat ülendamist, või saavutada oma karjääri käigus juurdepääsu teatavatele konkreetsetele ametikohtadele, mis on mõeldud eriti kõrge kvalifikatsiooniga isikutele.

22. Samamoodi võib võimalus kasutada välisriigis omandatud akadeemilist kraadi ning täiendada nendega päritoluriigi diplomeid, mis on vajalikud mingile kutsealale pääsemiseks, suurel määral hõlbustada isiku tegutsema asumist sõltumatu praktiseeriva advokaadina ning igal juhul hõlbustab see vastava kutsealaga tegelema hakkamist.

23. Sellest tulenevalt reguleerib olukorda, kus ühenduse kodanik, kes on teises liikmesriigis omandanud magistrikraadi, mis hõlbustab juurdepääsu kutsealale või vähemasti majandustegevuse teostamist, ühenduse õigus – seda isegi selle kodaniku ja selle riigi, mille kodakondsust ta omab, vahelistes suhetes.

24. Kuigi Euroopa Kohtule esitatud küsimus langeb asutamislepingu reguleerimisalasse, ei reguleeri seda ühenduse kehtivat õigust arvesse võttes siiski mitte ükski konkreetne õigusakt.

25. Nõukogu 21. detsembri 1988. aasta direktiiv 89/48/EMÜ vähemalt kolmeaastase kutseõppe läbimisel antavate kõrgharidusdiplomide tunnustamise üldsüsteemi kohta (EÜT 1989 L 19, lk 16) ei hõlma liikmesriigi kohtus käsitletavat akadeemilist kraadi, mis anti pärast üks aasta väldanud õpingute läbimist.

26. Seevastu nõukogu direktiiviga 92/51/EMÜ direktiivi 89/48/EMÜ täiendava tööalase koolituse tunnustamise teise üldsüsteemi kohta (EÜT 1992 L 209, lk 25) laiendatakse tunnustamise süsteemi diplomitele, mis tõendavad vähemalt üheaastase õppeaja läbimist. See direktiiv võeti aga vastu pärast põhikohtuasja aluseks oleva olukorra ilmnemist ning liikmesriikide õigusaktidesse selle direktiivi ülevõtmiseks ettenähtud ajavahemik ei ole veel aegunud.

27. Kuna tingimusi, mille alusel ühe liikmesriigi magistrikraadi omav isik võib kraadi teises liikmesriigis kasutada, ei ole ühtlustatud, on liikmesriikidel põhimõtteliselt jätkuvalt pädevus kehtestada üksikasjalikud eeskirjad, mis reguleerivad sellise kraadi kasutamist nende territooriumil.

28. Seoses sellega tuleb siiski rõhutada, et ühenduse õigus seab sellisele liikmesriikidepoolsele volituste teostamisele piirangud seeläbi, et seoses sellega vastu võetavate riiklike õigusaktide sätted ei tohi takistada asutamislepingu artiklitega 48 ja 52 tagatud põhivabaduste efektiivset teostamist (vt selle kohta otsust kohtuasjas 222/86: *UNECTEF v. Heylens jt* (EKL 1987, lk 4097, punkt 11)).

29. Euroopa Kohus on kinnitanud, et asutamislepingu artiklitega 48 ja 52 rakendatakse põhimõtet, mis sisaldub asutamislepingu artiklis 3c ja milles märgitakse, et artiklis 2 ette nähtud eesmärgil peavad ühenduse tegevused hõlmama takistuste kõrvaldamist isikute vaba liikumise eest liikmesriikide vahel (vt eelkõige otsust kohtuasjas 118/75: *Watson ja Belmann* (EKL 1976, lk 1185, punkt 16); eespool viidatud Heylensi kohtuasjas, punkt 8 ja kohtuasjas C-370/90: *The Queen, ex parte Secretary of State for the Home Department v. Immigration Appeal Tribunal and Surinder Singh* (EKL 1992, I-4265)).

30. Märkides, et töötajate vaba liikumise ja asumise vabadus on tagatud pärast üleminekuaja lõppu, näevad asutamislepingu artiklid 48 ja 52 ette täpse kohustuse see eesmärk saavutada. Selle kohustuse täitmist tuleb ühenduse meetmete rakendamisega hõlbustada, kui mitte panna nende rakendamisest sõltuvusse. See, et selliseid meetmeid ei

ole veel vastu võetud, ei anna liikmesriigile õigust keelata isikul ühenduse õiguse alusel saada praktilist kasu asutamislepinguga tagatud vabadustest.

31. Lisaks sellele nõutakse liikmesriikidelt kooskõlas asutamislepingu artikliga 5 kõikide vajalike üldiste või konkreetsete meetmete võtmist selleks, et tagada asutamislepingust tulenevate kohustuste täitmine, ja sellistest meetmetest hoidumist, mis võiksid seada ohtu asutamislepingu eesmärkide saavutamise.

32. Sellest tulenevalt välistavad artiklid 48 ja 52 igasugused riiklikud meetmed, mis sisaldavad teises liikmesriigis saadud akadeemilise kraadi kasutamist reguleerivaid tingimusi juhul, kui need meetmed – isegi, kui need on kohaldatav ilma diskrimineerimiseta rahvuse alusel – võivad takistada või muuta vähem huvipakkuvaks asutamislepinguga tagatud põhivabaduste kasutamise ühenduse kodanike poolt, sealhulgas meetme jõustanud liikmesriigi kodanike poolt. Olukord oleks erinev ainult siis, kui sellel meetmel oleks asutamislepinguga kooskõlas olev õiguspärane eesmärk ning seda õigustavad üldiste huvide seisukohast mõjuvad põhjused (vt seoses sellega otsust kohtuasjas 71/76: *Thieffry v. Conseil de l' Ordre des Avocats à la Cour de Paris* (EKL 1977, lk 765, punktid 12 ja 15)). Kuid sel juhul oleks siiski samuti vajalik, et kõnealuste riiklike eeskirjade kohaldamine oleks kavandatava eesmärgi saavutamise jaoks sobiv ega läheks kaugemale sellest, mis on eesmärgi jaoks vajalik (vt otsust kohtuasjas C-106/91: *Ramrath v. Ministre de la Justice* (EKL 1992, I-3351, punktid 29 ja 30)).

33. Tuleks märkida, et nagu Baden-Württembergi liidumaa on oma märkustes esile tõstnud, on liikmesriigi kohtu kirjeldatud riiklike õigusaktide eesmärk kaitsta üldsust väljaspool asjaomase liikmesriigi territooriumi väljastatud akadeemiliste kraadide eksitava kasutamise eest.

34. Ühenduse õigus ei välista seda, et liikmesriik võtab ühtlustamise puudumise korral vastu meetmed, mille eesmärk on takistada asutamislepinguga loodud võimaluste väärtarvitamist viisil, mis on riigi õiguspäraste huvidega vastuolus (vt otsust eespool viidatud *Knoorsi* kohtuasjas, punkt 25).

35. Vajadus kaitsta avalikkust, mis ei pruugi olla valvel seoses nende akadeemiliste kraadide väärkasutamisega, mida ei ole välja antud kooskõlas selles riigis ette nähtud eeskirjadega, milles kraadi omanik kavatseb seda kasutada, kujutab endast õigustatud huvi, mis põhjendab kõnealuse liikmesriigi poolt asutamislepinguga tagatud põhivabaduste piiramist.

36. Sellest tuleneb, et see, kui liikmesriik kehtestab menetluse halduslubade väljastamiseks, mille omandamine on vajalik enne teises riigis omistatud magistrakraadi kasutamist, ja see, kui liikmesriik näeb ette kriminaalkaristused selle korra mittejärgimise puhuks, ei ole iseenesest ühenduse õiguses sätestatud nõuetega vastuolus.

37. Selleks, et vastata ühenduse õigusega kehtestatud nõuetele proportsionaalsuse põhimõtte osas, peavad sedalaadi riiklikud eeskirjad aga vastama teatavatele tingimustele.

38. Järelikult peab loamenetlus olema kõigepealt eelkõige mõeldud selleks, et kontrollida, kas teises liikmesriigis omistatud magistrakraad anti välja nõuetekohaselt pärast realselt lõpuleviidud õpinguid kõrgkoolis, mis omas pädevust selle kraadi omistamiseks.

39. Teiseks, loamenetlus peab olema huvitatud pooltele hõlpsasti kasutatav ning eelkõige ei tohiks see sõltuda ülemääraste haldustasude maksmisest.

40. Lisaks sellele peavad käesoleva otsuse punktis 38 osutatud akadeemilise kraadi kontrollimise viima läbi liikmesriigi ametiasutused vastavalt menetlusele, mis on kooskõlas ühenduse õiguse nõuetega seoses asutamislepinguga ühenduse kodanikele antud põhiõiguste tõhusa kaitsmisega. Sellest tulenevalt peab igasugust pädeva riikliku asutuse poolset loa andmisest keeldumist olema võimalik arutada kohtumenetluse käigus, milles on ühenduse õiguse alusel selle seaduslikkust võimalik läbi vaadata, ning asjaomasel isikul peab olema võimalik kindlaks teha põhjused, miks tema osas loa andmisest keeldumise otsus vastu võeti (vt otsus eespool nimetatud Heylensi kohtuasjas (punktid 14 ja 17) ja otsus kohtuasjas 340/89: *Vlassopoulou v. Ministerium fuer Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Wuerttemberg* (EKL 1991, I-2357, punkt 22)).

41. Kuigi liikmesriigi ametiasutustel on õigus ette näha karistused loamenetluse mittejärgimise eest, ei tohiks kehtestatavad karistused ületada seda, mis näib toimepandud karistuse jaoks proportsionaalne. Liikmesriigi kohus peab kindlaks määrama, kas sel eesmärgil liikmesriigi eeskirjades kehtestatud karistused ei ole nii ranged, et takistavad asutamislepinguga tagatud põhivabaduste teostamist (vt otsus kohtuasjas 8/77: *Sagulo jt* (EKL 1977, lk 1495, punktid 12 ja 13)).

42. Sellest järelduvalt peab vastus liikmesriigi kohtu poolt püstitatud küsimusele olema järgmine: asutamislepingu artikleid 48 ja 52 tuleb tõlgendada selliselt, et need ei takista liikmesriikidel keelata oma kodanikul, kellel on teises liikmesriigis omistatud magistrikraad, kasutamast seda kraadi oma territooriumil, ilma et ta oleks selleks saanud haldusloa; selle eeltingimuseks on, et loamenetluse eemärgiks on üksnes kontrollida, kas akadeemiline kraad anti välja nõuetekohaselt, et menetlus on hõlpsasti kasutatav ega nõua ülemääraste haldustasude maksmist, et loa keeldumise suhtes on võimalik algatada menetlus, et asjaomasel isikul on võimalik teha kindlaks otsuse põhjused ja et loamenetluse mittejärgimise korral ette nähtud karistused ei ole õigusrikkumise raskuse osas ebaproportsionaalsed.

Kohtukulud

43. Kohtule oma märkused esitanud Ühendkuningriigi ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus liikmesriigi kohtus pooleli oleva vaidluse üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates küsimusele, mille Verwaltungsgericht Stuttgart esitas talle oma 19. detsembri 1991. aasta määrusega, otsustab:

Asutamislepingu artikleid 48 ja 52 tuleb tõlgendada selliselt, et need ei takista liikmesriikidel keelata oma kodanikul, kellel on teises liikmesriigis omandatud magistrikraad, kasutamast seda kraadi oma territooriumil, ilma et ta oleks selleks saanud haldusloa; selle eeltingimuseks on, et loamenetluse eemärgiks on üksnes kontrollida, kas akadeemiline kraad anti välja nõuetekohaselt, et menetlus on hõlpsasti kasutatava ega nõua ülemääraste haldustasude maksmist, et loa keeldumise suhtes on võimalik algatada menetlus, et asjaomasel isikul on võimalik teha kindlaks otsuse põhjused ja et loamenetluse mittejärgimise korral ette nähtud karistused ei ole õigusrikkumise raskuse osas ebaproportsionaalsed.

Due Kakouris Zuleeg Murray Mancini

Schockweiler Moitinho de Almeida Grévisse Díez de Velasco

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 31. märtsil 1993. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

J.-G. Giraud

O. Due